

hanem hagyja, hogy szabadon találd meg, mit jelent számodra egy-egy szó, mondat, fejezet. Igyekszem minél több szabadságot adni az olvasóimnak, és inkább azt az érzést erősíteni bennük, hogy nincsenek egyedül a problémájukkal, és megtalálhatják rá a saját megoldásukat. A *Zuhanórepülésnek* ezért írtam két folytatást és befejezést, így bárki választhat, merre folytassa az útját a főhős, és melyik végszó tetszik neki jobban. Az *Örökszerda* című legújabb ifjúsági regényemet pedig a diákolvasók döntései alapján folytattam. Hétről hétre született egy fejezet, és a gyerekek szavazhatták meg két alternatíva közül, mit tegyen a főhős. Bár az elején még tartottam tőle, hogy ezzel szétesik majd a cselekmény, és ellentmondásossá válnak a karakterek, valójában az olvasók nagyon ráéreztek, mi fér bele egy szereplő jellemébe. Itt is arra törekedtem, hogy megérezzék: sokféle út, megoldás és válasz lehetséges a dilemmáinkra, és számtalan üzenete lehet a könyvnek. A regényeimnek éppen ez az utóélete villanyoz fel a legjobban: tudom, hogy azt a világot, amit kitaláltam, minden olvasóm másképp fogja elképzelni és újratemteni magában a saját ízlése, érzései és tapasztalatai alapján.

Molnár T. Eszter

Az igény és az irodalom

Az író olvas. Reggel fél tíz körül például megáll a könyvespolc előtt, óvatosan a fiókos szekrényre helyezi a teásbögréjét, lehajol, a legalsó polcra kihúzza *A Magyar Nyelv Értelmező Szótárát*, kinyitja az I betűnél, és olvasni kezdi. Az író hiú lény, elsősorban önmagát keresi, legyen szó tükörről, év végi listáról vagy értelmező szótárról. Író, olvassa az író, melléknév Olyan <személy>, aki ír(t) vmit. Ez jó, gondolja. Ma ugyan még nem írt, még csak fél tíz van, szeptember, ilyenkor lassan indulnak a napok, szinte mindig lassan indulnak, elmúltak már azok az idők. Tovább olvas, főnév -t, -ja [Próza]irodalmi művek alkotásával [hivatásterületen] foglalkozó személy. Ez stimmel, a hivatás, amilyen fellengzősen hangzik, olyan megengedő szó, szinte bármire ráilleszhető. A felsorolással folytatja: beérkezett, gyenge, híres, jó nevű, kezdő, kiváló, neves, rossz, termékeny író; ifjúsági író; tízből tíz, az író elégedetten szemléli önmagát, teát kortyol, becsukná a könyvet, de az utolsó példa foglalkoztatni kezd, így újra lapozni kezd, néhány oldal az A irányába, és ott: ifjúsági [ú v. u] melléknév 1. A fiatalság [3], az ifjúság [2] igényeinek, fejlettségi fokának megfelelő, a fiatalok számára létesített, őket érdeklő, érintő. Ifjúsági előadás, folyóirat; ifjúsági író: olyan í., aki az ifjúság számára, ennek értelmi színvonalához mért szórakoztató v. oktató műveket alkot. Az író becsukja a könyvet, a teásbögrével együtt a komódon felejt, íróasztalhoz ül, billentyűzetet ránt maga elé. A bögre régi cserép, enyhén szivárog belőle a folyadék, mire néhány órával később az író feláll, hogy megropogtassa a hátát, a komód lakkozása köralakban felpuhul, és alatta a faanyag halványan elszíneződik.

E sorok írójának, írja az író, számos ifjúsági műve van, pedig egyetlen műve sem azzal a lendülettel indult, hogy ifjúsági művé legyen. *A fiatalság igényeinek megfelelni* nem volt sem vágy, sem teljesítendő feladat. A gondolat, ötlet, probléma, amelybe íróként belebonyolódott, elsősorban őt *érdekelte*, és mivel az író nemcsak hiú, de

önző lény is, feltételezte, hogy ami őt érdekli, az érdekel mindenki mást is: barátság, szerelem, élet és halál, Sziszüphosz, kóbor kuttyák, apokalipszis és aranyhórcsögök. Nem a téma, hanem a szöveg szövete és a mesélő személyisége tett egy-egy tervezett vagy készülő írást alkalmassá arra, hogy ifjúsági irodalom legyen, és itt nyerve el a neki legmegfelelőbb formát és keretet. Az író már többször megpróbálta megfogalmazni, mi ez a minőség, de mindannyiszor tökéletlennek találta a definíciót. Egyszerűbb onnan közelíteni, gondolja, hogy mi nem az ifjúsági irodalom: *az ifjúság értelmi színvonalához mért szórakoztató vagy oktató mű*. Hiszen, ha már az igények és az érdeklődés definiálásánál is kudarcot vallott, az *értelmi színvonal* megsaccolása eleve elvetélt ötlet kell, hogy legyen. Jól emlékszik, hogy ő speciálisan szélesebben képzett és főként fűgőbb elmével rendelkezett gimnazista korában, mint most, amikor olykor a gimnazistáknak ír, miközben elfeledkezik nemcsak a komódon hűlő teájáról, de a régen olvasott könyvekről, sőt azokról is, amelyeket ugyan nem olvasott soha, ám a műveletlenségét leplezendő azt szokta mondani, hogy igen. A gyerekirodalom persze más téma, egy négyéves máshogyan érti a világot, mint egy nagykas, aki – és ezt az író szerint tudhatja bárki, aki próbált már fiatalokkal beszélgetni – szellemi színvonalában legtöbb esetben nem marad el a felnőttek mögött. A különbség talán a tapasztalatlanságban rejlik: az új jövevények még kevesebbet láttak, így ártatlanabbak és gyanútlanabbak lehetnek. Ezért, gondolja az író, az ifjúsági író feladata nem a színvonal leszállítása, hanem a felelősség felemelése, hiszen műve olyan befogadót feltételez, aki egy felnőtthez hasonló értelemmel, azonban gyengébb védelmi rendszerrel rendelkezik.

Ami az *oktató műveket* illeti, az író nagy tisztelettel van irántuk, feltéve, hogy ismeretterjesztő könyvek vagy oktatási segédanyagok. Azonban az író szerint az oktatásnak semmi keresnivalója az irodalom körül. Az irodalomnak ellenben lenne dolga az oktatásban, viszont bejárása, az nem nagyon van neki. Az oktatás, így érvel az író, azzal jár, hogy az egyik ember, aki jobban ért a világhoz, megmagyarázza a másik embernek, hogy mi hogyan van. Elképzelhető, hogy nem magyarázza, hanem rávezeti, vagy saját élmények alapján építeti fel vele a tudást, azonban az oktatásfelfogástól függetlenül meghatározó a tudás áramlásának iránya, az áramoltatás gesztusa, ami az író véleménye szerint éles határvonalat húz az oktatás és az irodalom közé. Az irodalom ugyanis önmagáért való, legyen szó *ókori-, modern-, szenny- vagy szépirodalomról*, nem kell felállnia, ezt a szócikket már fejből sorolja. Jaj az írónak, aki kinyilatkoztat. Jaj annak, aki morális magasságba helyezi magát, aki alantas oktatási célját a szórakoztatás köntöse alatt rejtegeti. És háromszorosan jaj, ha mindezt a szerinte alacsonyabb értelmi színvonalon tengődő ifjakkal teszi, az ifjak ugyanis elevenen fogják felzabálni, vagy ami még ennél is rosszabb, két oldal után kiejtik a kezükből a művet, mellyel oktatni akarta őket. Azonban, és ezen a ponton az író magára ismervé kissé elszomorodik, melyik felnőtt ne akarná felülről, tudálékosan megmagyarázni a mindenkor mai fiataloknak, hogy mi hogyan van. Tehát az ifjúsági irodalom nem létezik, vagy ha mégis, az írói maguk is ifjak. Hogy ellen tudjon állni a saját készítményeinek, a felnőttkori ifjúsági írónak nincs más lehetősége: az írás idejére átlényegül kíváncsi és esendő fiatalra.

Adott tehát egy ifjú ifjúsági író, kezében ceruza, fejében az őt érdeklő témák tömege. Mitől lesz sikeres vagy sikertelen a regény, amit írni kezd? Egyáltalán, miért olvasnak a fiatalok? Kamaszkorában az író válogatás nélkül mindent elolvasott, ami

a keze ügyébe került, Bravo magazint és lelki tükröt, Dosztojevszkij után pöttyös könyvet, füzetes ponyvát, Pilinszkyt és a teljes Brehmet. Az olvasás nem annyira az épülést vagy a szórakozást szolgálta, kényszeres cselekedetté vált inkább: olvasott fogmosás, evés és hímzés közben, biciklin és hajnalban a jéghideg, üres fürdőkádban, egy pszichológus talán azt mondta volna, hogy az olvasás számára menekülés, a betűkkel egy úrt akar betölteni, és az író mintha emlékezne is erre az úrra: történeteket kellett beleszórni, újabb és újabb történeteket, különben egyre tágult, éhesen, és az író félt, hogy végül beleszédül. Persze a rengeteg könyv között voltak olyanok, amiket többször is elolvasott, ezekre szívesen visszagondolt, ha túl nagyra nyílt benne az úr, és amikor később író lett, ő is ilyen könyvet akart írni az akkori kamaszoknak.

Erős, jól meghatározott karakterek, jegyzi most le az író, és ezt alá is húzza, csak hogy így folytassa utána: külső és belső bizonytalanság, kívülállás, kételyek. Ez így nem vezet sehová, csóválja a fejét, a hősök lehetnek jók, rosszak, öregek, gyerekek, esendők és elbizakodottak is, a lényeg nem az, hogy milyen jelzőkkel lehet körülbástyázni őket, hanem hogy együtt lehessen érezni velük, hogy az olvasó lássa bennük is az úrt, amiktől rettegnek, ami el akarja nyelni őket. Hogy együtt izgulhasson velük, miközben elfelejt izgulni önmagáért.

Talán az önefeledés és a bevonódás iránti erős vágy hívja elő a sorozatteremtés követelményét. Bár van számos egykötetes ifjúsági mű, mégis általánosabb a hosszabb történetészítés, hiszen ha az olvasó megszeret egy szereplőgárdát, nem akarja elengedni őket a történet végén, ha beleéli magát egy világba, nem akar túl hamar kilépni belőle. Hosszú, kalandos történeteket szeretne, és több kötetet. Átléphetőség és hosszas belehelyezkedés, írja az író, és kicsit megnyugszik, hogy legalább két általános jellemzőt talált.

Rövid ideig a semmibe bámul, felidézi a kamaszkori olvasmányait, aztán egy harmadik szót biggyeszt a sorba: szórakoztatás. Az író régi rögeszméje, mellyel a legtöbb ismerősét kómásra untatta már, hogy minden jó irodalom szórakoztató irodalom, és nem is feltétlenül a cselekmény által válik azzá, hiszen az esztétikai tökély, a dramaturgia csupasz felépítménye, a szavak és szótagok rendjének vagy lázadásának gyönyöre önmagában is szórakoztató. Ő élvezi a szemtelen és nehezen megközelíthető szövegeket is, a burjánzókat és a merészen lecsupaszítottakat, szeret dolgozni olvasóként is, ám az olvasás feltételének tart bizonyos mértékű szórakozást. Máskülönben az adott könyv a kíneservvel rágott idegen nyelvű nagyregények sorsára jut, és befejezetlenül kerül vissza a polcra.

Azonban amellet, hogy az író szeret lényegtelen elnevezéstani kérdésekről vitatkozni, be kell látnia, hogy írás közben maga is különbséget tesz a saját szépirodalmi és szórakoztató művei között. Ez a különbség nem a nyelvi megformáltság igényében, hanem az eltérő tempóban jelentkezik. Az ifjúsági művekben szereplő mondatok, bekezdések komplexitása nem feltétlenül különbözik egy novelláétól, a fiataloknak írt regények narratív szerkezete nem egyszerűbb, azonban minél fiatalabb egy írás feltételezett befogadója, annál erősebb húzást kell adni a szövegnek. A cselekmény lendülete, a dialógus tempója, humor, szójátékok, kulturális utalások, az érzelmek nagyjú ábrázolása, írja az író, ez mind, egyszerre játszik: az ifjúsági író kezében van a könnyű kezű szórakoztatás szabadsága, ami egyben halálosan komoly feladatot is jelent. Nem szégyenlősködni, nem finomkodni, humorban nem ismerni tréfát.

Az író feláll, megropogtatja a hátát, a komódhoz lép, kihűlt teát iszik, kibolyhosodott pulóverével letörli a komód tetejét. Az értelmező szótár fölé hajol, szóösszetétel[ek]et olvas: 1. íróállvány; írócsoport; íróegyesület; írófejedelem; 2. közíró; levélíró; meseíró; nőíró; zugíró; csak a legérdekesebbeket sorolja fel, kiönti a maradék teát a lefolyóba, és egy futó pillanatra a többi bolyhospulóveres, fájós hátú ifjú íróra gondol, és arra, hogy ha még elméletben sem ismerik a tárgyat, honnan van bátorságuk nekiállni, és ha senki sem tudja, mit kell csinálni, mi lehet az oka, hogy mégis, ilyen sok mű jól sikerül.

Dávid Ádám

Kamaszoknak írni csapatjáték

Az íráshoz – főleg a regényíráshoz – fenék kell. Hányszor hallottam ezt a remek summázatát az írói hivatásnak Lackfi János és Vörös István tanár úrtól a Pázmányon indított Kreatív Írás Program szemináriumain! Több száz oldalnyi ifjúsági regénnyel a hátam mögött már tapasztalatóból tudom, hogy egy komplex prózaszöveg megalkotása valóban döntően magányos tevékenység, de abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy az írás folyamatában mégsem voltam soha teljesen egyedül. Változatos közösségi élmények kötődnek a regényeim megszületéséhez, ezekről szeretnék most számot adni.

Ha már a kreatív írást említettem, a Lackfi–Vörös párosnak köszönhetően az egyetem alatt egy izgalmas alkotói kísérletben is részt vehettem. Egy piliscsabai nyári táborban ugyanis nagyszabású projektbe kezdtünk bele: úgynevezett *közregény*t kezdtünk írni, hallgatók és tanárok közösen. Felosztottuk egymás között a karaktereket, közösen dolgoztuk ki a sztorit, és lelkesen belevetettük magunkat a regényírás fáradtságos munkájába. A mű végül soha nem készült el, mégis rendkívül hasznos játék volt, hiszen rengeteget tanultunk belőle a karakterépítéstől a dramaturgián át a nyelvhasználati finomhangolásig.

Ezzel nagyjából egyidőben germanista hallgatóként egy különös fogalommal találkoztam. Lenyűgözött a német romantika szerzőinek közös alkotási módszere, a *Sympoesie*. Novalis és társai ugyanis több művüket vállalva, egyfajta boldog kommunában hozták létre. És ha a *közregény* nem is vált valóra, bíztam benne, hogy az írás számomra is lehet csapatjáték. Akkoriban már évek óta foglalkoztatott a gyerekirodalom, így nagyon megörültem, mikor 2007-ben értesültem az első Aranyvackor-pályázatról. A Pagony Kiadó olyan író-illusztrátor párosokat keresett, akik egymásra tudnak hangozódni a megadott téma, a gyerekgondok, gyerekbajok kapcsán.

Sokáig törtem a fejem, hogy kiről-miről írjam meg a pályamunkámat, és a legváratlanabb pillanatban, éppen zuhanyzás közben eszembe jutott egy szó: a koppelás. Hogy ez lett volna az ihlet vagy a híres múzsacsók? Nem tudnám megmondani, de az biztos, hogy mire megtörölköztem, és asztalhoz ültem, már tudtam, hogy egy Koppány nevű fiú fantáziajátékát takarja ez a furcsa kifejezés. Koppány folyamatosan rácsodálkozik az őt körülvevő világra, és féktelen alkotói kedvéből olyan lények születnek, mint a hétpettyes pillangó vagy a daloló agancsú szirénszarvas.